

Počátky architektury středověké střední Evropy

Důležité jsou lokality podtržené, ony v závorce jsou nepovinné.

1. Historiografie a terminologie

Otázky a problémy ve studiu velkomoravské i povelkomoravské architektury:

0. Rozsah velké Moravy a její vnitřní uspořádání

A. Archeologický výzkum – otázka správné interpretace nálezové situace – půdorys, vnitřní členění, vztah k hrobům, hmotná kultura, negativ!

B. Rekonstrukce staveb – původní podoba, použití modulů, použitý materiál, výmalba stěn.

C. Funkční interpretace – biskupský kostel, soukromý kostel, baptisterium, palác, pohanská svatyně.

D. Komu stavby sloužily, tedy otázka stavebníka – panovník, velmoži, kněží, misie.

E. Provenience architektury, tedy vlivy a vzory, odkud přišli stavitelé a kameníci.

F. Vliv římských provinciálních staveb na limitu.

G. Dřevěné počátky sakrálních staveb.

H. Pohanské svatyně coby předchůdci i současníci křesťanských kostelů.

I. Přibližná datace staveb, od 8./9.stol. až do konce 10. století.

J. Působení na další vývoj architektury – povelkomoravský horizont, ale některé stavby vydržely až do novověku.

2. Staré Město - pevnost Veligrad skrytá pod závějeji tisíciletého osídlení

Hradisko/Burgstall u Mušova – římské počátky architektury na našem území

Žuráň – mohyla z časů stěhování národů

Modrá u Velehradu - kostel

Staré Město u Uherského Hradiště

Poloha Na Valách – sálový kostel

Sv. Michal na Dědině – rotunda a palác

Ploha Špitálky – kostel s pilíři

(Kostel sv. Víta v poloze Za Kostelíkem)

Uherské Hradiště-Sady – kostel s kaplí a rozsáhlým zázemím

Uherské Hradiště - ostrov sv. Jiří – kaple/kostel sv. Jiří, nálezy na Mariánském náměstí a v Hradební ulici

Uherské Hradiště - kostel sv. Klimenta v poloze Rybárny-Luční ulice (též Na Zerzavici)

3. Mikulčice jsou plné kostelů

Kostel I a II – podélné stavby A, B a C

Kostel III – bazilika

Palác

Kostel IV – sálový kostel s apsidou

Kostel V – sálový kostel s pravoúhlým chórem

Kostel VI – dvouapsidální rotunda

Kostel VII – proutěná rotunda na kamenné podezdívce

Kostel VIII – sálový kostel s pravoúhlým presbytářem

Kostel IX se studnou – tetrakoncha

Kostel X – sálový s pravoúhlým kněžištěm a anty

Kostel XI – diskutovaná stavba

Kostel XII – taktéž diskutovaná stavba

Pohanská svatyně naproti akropoli
Pohanská svatyně v Těšickém lese – poloha Klášteřisko

4. Pohansko a Sv. Hypolit - nečekané objevy i sporná místa

Pohansko u Břeclavi – palatium, minitio a emporium

Dvorec s palácem a podélným kostelem

Rotunda na severním předhradí

Sv. Hypolit u Znojma

I. „Rotunda“ pod sv. Hypolitem

II. Podélný kostel s nartexem

Hradisko Klimentek u Osvětiman

Kostel sv. Klimenta s řadou stavebních fází

Líšeň – Staré zámky

Velkomoravské centrum Brněnska – dvorec s maltami

(Rajhrad a Petrova Louka u Strachotína a Přerov)

Olomouc

Především Petrské návrší a Václavské návrší – ojedinělé nálezy malt

5. Bratislava, Děvín, Nitra - tradiční centra v Podunají

Nitra - Nitrava

Kostel na Martinském vršku – dvě fáze

Hradný vrch – kostel urytý pod katedrálou

Sv. Štěfan v Parovciach – románský kostel

Zobor – nejspíše klášter ze 12. stol.

Děvín - Dowina

Sálový kostel s trikonchou – otázka podoby a funkce

Bratislava-Hrad (Pressalauspurch)

Kelti a Římané

Bazilika sv. Salvátora

6. Staré i nové objevy v Povážském Inovci - Ducové, Bojná a Nitrianská Blatnica

Bojná – hradisko Valy - centrum železářství s řadou unikátních nálezů

Ducové – dvorec s rotundou

Nitrianská Blatnica – rotunda sv. Jurka a dvorce v poloze Púst'

7. Sv. Margita v Kopčanech - kostel, který nesmírně zestárnul

Podélný kostel sv. Margity

8. Nenápadný povelkomoravský horizont - Skalka, Trenčín a Kostolany pod Tribečom

Moravské „temné“ 10. století a Idol z Plavče

Uherští Arpádovci a Nitrianské knížectví

Skalka u Trenčína

Velká Skalka – klášter sv. Svorady a Benedikta

(Malá Skalka – románský kostelík)

Poloha Chocheľ – čtvercový kostel s apsidou

Trenčín – Laugaritio

Komitátní hrad s tetrakonchou

Další centrály v Uhrách – Székesfehérvár, Vezprém, Eger a Alba Iulia/Gyulafehérvár

Kostolany pod Tribečom

Podélný kostel sv. Jurka

Exkurz I – Francká říše a střední Podunají (tedy rakouské země)

Písemně doložené lokality:

Traismauer - kostel sv. Martina, dnes sv. Ruperta

Archeologicky doložené lokality:

(Eisenreichdornach u Amstetten, Sarling u Ybbs an der Donau, Bruckneudorf)

Tattendorf – Hl. Maria im Elend (literatura je v Beltingu)

Weigelsdorf – St. Peter und Paul

Schanzeberg u Gars-Thunau – hradiště s dvorci a kamenným kostelem (v poslední době se zabývá Elisabeth Nowotny)

Wieselburg – St. Ulrich

9. Česká kotlina mezi Říší a Velkou Moravou

Stará Kouřim – hradisko s pohřebištěm a snad dřevěným kostelem

Levý Hradec – rotunda sv. Klimenta

Pražský hrad – kostel Panny Marie na předhradí

Budeč – hradiště s rotundou sv. Petra a kostelem Panny Marie

Pražský hrad – kostel sv. Jiří

Pražský hrad – rotunda sv. Víta

Stará Boleslav – pravděpodobně rotunda sv. Kosmy a Damiána

Vyšehrad – nejstarší fáze kostela sv. Vavřince

Starý Plzenec – rotunda sv. Petra

Exkurz II – polští Piastovci

Krakow-Wawel – rotunda PM a Felixe a Adaukta

10. Stavitelství Velké Moravy v evropském kontextu

Západ, Jih či Východ?

Římské provincie na limitu – Panonie, Noricum, Raetie - západní Maďarsko, Dolní a Horní

Rakousko – Carnuntum, Vindobona/Vídeň, Lauriacum/Lorch

Iroskotské misie – překonaný názor Josefa Cibulky

Francká říše – karolínská architektura: Cáchy, Fulda, Reichenau-Mittelzell

Misijní biskupství v Salzburku, Pasově a Řezně – šíření misijních kostelíků i větších staveb (spis *Conversio Bagoariorum et Carantanorum / O obrácení Bavorů a Karantánců na víru*)

Blatenské knížectví v Panonii – Zalavár/Mosaburg/Blatnohrad (poslední shrnutí: Béla Miklós Szóke, *Mosaburg/Zalavár und Pannonien in der Karolingerzeit*. *ANTAEUS* 31–32, 2010, s. 9–52).

Chorvatské království – Dalmácie a Slavonie – Zadar, Nin, Omiš a další
Karantánie – Alpské země (Korutany, Štýrsko, Tirolsko) – Molzbichl, Teurnia/St. Peter in Holz a Karnburg
Severní Itálie (hlavně Friuli a Lombardie) – Ravenna, Aquileia, Milán, Lomello
Byzantská říše a Bulharsko – Pliska, Preslav